

ARAŞTIRMA / ARTICLE

Estetik Refah Kavramı Bağlamında Ankara Esenboğa ve Konya Kent Giriş Kapılarının Değerlendirilmesi

Evaluation of Ankara Esenboğa and Konya Urban Entrance Gates in the Context of Aesthetic Welfare

Ayşe Tekel, Sezen Aslan

Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Ankara

ÖZ

Estetik refah kavramı estetik yargı kavramı ile doğrudan ilintili bir kavramdır. Estetik yargılar nesne ve öznenin etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Estetik yargılama sürecinde nesnenin özellikleri ve bireyin nesneye yüklediği anlam belirleyici rol oynamaktadır. Pozitif estetik yargılar ile değerlendirilen nesnelere, bireyde tatmin edici estetik deneyimler oluşturmakta; bireye özel bir tür refah sağlamaktadır. Bu refah da estetik refah olarak tanımlanmaktadır. Kentsel yapı çevre içerisinde estetik refahın sağlanması, kentsel yaşam kalitesini arttırmaktadır. Çalışmada nesnenin özellikleri ve nesneye yüklenen anlamın estetik yargıları nasıl etkilediği, Esenboğa ve Konya kent giriş kapıları örneğinde irdelenmektedir. Ayrıca; kent giriş kapılarının pozitif estetik deneyim yaratıp yaratmadığı, estetik refah sağlama potansiyelinin bulunup bulunmadığı tartışmaya açılmaktadır. Çalışmanın sonuçları kent giriş kapılarının nesnel özellikleri, kapılara yüklenen anlam açısından negatif değer taşıdığını; negatif estetik değer yargıları ürettiğini, dolayısı ile estetik refah sağlama potansiyellerinin bulunmadığını ortaya koymaktadır. Kamusal mekânda yer alan her bir öğenin estetik refah sağlayacak nitelikte olması gereği ve bunun ancak nesnenin fiziksel özellikleri ve nesneye yüklenen anlamın ürettiği pozitif estetik yargılar ile oluşacağı vurgulanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Estetik refah; estetik deneyim; Ankara kent kapıları.

ABSTRACT

The concept of aesthetic welfare is directly related to aesthetic judgment. Aesthetic judgments are the result of interaction between object and subject. The properties of and meanings given to objects play a decisive role in the process of aesthetic judgment. Objects evaluated with positive aesthetic judgments create a satisfying aesthetic experience and provide a special kind of welfare to individuals. That welfare is defined here as aesthetic welfare. Providing aesthetic welfare in the urban built environment increases the quality of urban life. This study examines how physical properties and meanings of the Esenboğa and Konya entrance gates to Ankara affect aesthetic judgments. In addition, it is discussed whether or not the gates create a positive aesthetic experience or have the potential to provide aesthetic welfare. The results of the study reveal that objective characteristics of the gates have negative values in the context of attained meaning given to the gates, produce negative aesthetic judgments, and demonstrate no provision of welfare or aesthetic potential. It is emphasized that each element in the public space should be capable of providing aesthetic welfare, a condition that is only possible when physical properties and meanings of objects create positive aesthetic judgments.

Keywords: Aesthetic experience; aesthetic welfare; urban entrance gates in Ankara.

Giriş

Yapılı çevre içerisinde yer alan ve estetik değeri olan her bir öge, o topluma pozitif estetik deneyimler sunmak açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Bu tür ögeler onu kullanan, ona maruz kalan bireylerde duysal ve estetik bir deneyim oluşturmaktadır; bu deneyimler kullanıcılara özel bir tür refah sağlamaktadır. Bu refah da estetik refah olarak tanımlanmaktadır. Cuthbert (2006), estetik açıdan tatmin edici deneyimi; hoş giden duysal deneyimler, memnun edici fiziksel bir yapı ve tatmin edici sembolik çağrışımlar olarak tanımlamaktadır. Estetik değeri olan nesnelere tatmin edici estetik deneyimler sunmakta; bu noktada estetik değeri neyin oluşturduğu sorusunun yanıtı önem kazanmaktadır. Nesnenin estetik değerini nesne ve özne etkileşimi sonucu oluşan estetik yargılar belirlemekte; estetik yargılama sürecinde nesnenin fiziksel özellikleri ve bireyin nesneye yüklediği anlam belirleyici rol oynamaktadır.

Birçok kuramcı estetik değerlerin nesnenin biçimsel özelliklerine bağlı olduğunu savunmaktadır. Wittgenstein (1958), nesnenin estetik değerini fiziksel özellikleri ile sınırlı tutmaktadır. Beardsley (1982), estetik değeri 'nesnenin gücü' olarak tanımlamaktadır. Berlyne (1974), nesnenin estetik değerinin fiziksel özelliklerine, elemanların bir araya geliş kalitesine dayandığını belirtmektedir. Ergün (2010), estetik olarak nitelendirilen nesnenin özelliklerini dışsal ve içsel olarak ikiye ayırmakta; içsel niteliklerin başında nesnenin anlatım gücünün yüksek olmasının geldiğini, dışsal niteliklerinin ise orantı, simetri ve uyum kavramına referans ile sorgulanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu zamana kadar yapılan pek çok çalışmada nesnede var olan denge ve orantının (Birkhoff, 1933; Arnheim, 1974; Gombrich, 1995; Höge, 1995; Locher, 2003) nesnenin estetik değerini pozitif etkilediği ortaya konmaktadır. Nesnede var olan orantının (Arnheim, 1974; Birkhoff, 1933; Gombrich, 1995), netliğin (Gombrich, 1995; Solso, 2003) farklılık ve benzerliğin (Hekkert ve Van Wieringen, 1990; Hekkert ve diğerleri, 2003; Berlyne, 1971), karmaşık veya basitliğin (Moshagen ve Thielsch, 2013) benzerlik ya da farklılığın (Berlyne, 1970, 1971, Hekkert ve van Wieringen, 1990; Hekkert ve diğerleri, 2003, Solso, 2003) nesnenin estetik değerini etkilediği bilinmektedir.

Birkhoff (1933) ve Eysenck (1941), bir nesnenin estetiğinin sadelik ve karmaşıklık olmak üzere iki faktöre dayandığını belirtmektedir. Nesnedeki sadelik ya da süslemenin ölçüsü ile ilgili Hekkert (2003) insanların etkinin büyüklüğü konusunda uzlaştıkları sürece, sonucun estetik çekiciliği konusunda anlaşacaklarını ifade etmektedir. Berlyne (1974) orta uyarılma potansiyeli olan nesnelerin, algılayan kişide maksimum tatmin edici etkiyi yarattığını, çok düşük veya çok yüksek uyarma po-

tansiyeli olan nesnelerin ise hoş algılanmadıklarını belirtmektedir. Nasar da (1994) benzer şekilde nesnede var olan ılımlı uyarma potansiyelinin pozitif estetik deneyim üreteceğini vurgulamaktadır (Tekel, 2016:150).

Kimi kuramcılar nesnenin estetik değerinin belirlenmesinde nesnenin özelliklerinden ziyade bireyin nesneye yüklediği anlamın önemli olduğu vurgulamaktadır. Hancoks (2005), sadece anlam ve görünüm açısından tutarlı nesnelerin estetik değere sahip olduklarını belirtmekte, bu nesnelerin sembolik değerlerinin de olduğunu ifade etmektedir. Abercrombie (1984), anlamın, duygular ile ilgili olduğunu belirtmekte, Eaton (1995) duyguların sosyal olarak yapıldığını iddia etmektedir. Duygular şekillenmesinde toplumun değerleri önemli rol oynamaktadır. İnam (1992) anlamın tasarlanana anlamak için kilit kavram olduğunu belirtmekte; anlam vermenin çeşitli basamakları, içerdiği öğelerin ilişkilerinden doğan karmaşık bir düzeni olduğunu ifade etmektedir. Nesnenin estetik anlamı nesnenin bireye verdiği haz ile ölçülmektedir. İnam (1992), her nesnenin bir belleği olduğunu belirtmekte, nesnenin ortamında yerini bulması ve nesnenin belleği ile algılandığını ifade etmektedir. Birey nesnenin belleğinden yoksunsa nesneyi bir şeye benzeterek algılamakta ve anlamlandırmaktadır. Richardson (1980), nesnelerin anlamlarını, bireysel hisleri içermenin ötesinde, bireylerin ona gösterdikleri tepkinin bir yorumu olarak nitelendirmektedir. Blau (1980) de, anlamın, biçimin bir soyutlaması olduğunu; biçimin özelliklerden, anlamın ise değerlerden oluştuğunu ifade etmektedir.

Beardsley'e (1970) göre estetik değerler toplum tarafından yaratılmakta, toplumda estetik açıdan değerli kabul edilen öğelerin toplamı da estetik zenginliği oluşturmaktadır. Mattila (2002), kentte estetik değerlerin ağırlıkla kent yöneticileri tarafından belirlendiğini; kentin yöneticilerin estetik beğenileri doğrultusunda şekillenmesinin yanlış olduğunu belirtmektedir. Mattila (2002) bu durumun yöneticiler tarafından siyasi bir konu haline getirildiğini de vurgulamaktadır.

Literatürdeki kavramsal arka planı oluşturan tanımlama ve yorumlamalar incelendiğinde, bazı temel hususların ön plana çıktığı görülmektedir. Nesnenin estetik değerini temelde nesnelerin sahip oldukları biçimsel özellikler ile nesneye yüklenen anlam oluşturmaktadır. Estetik değeri olan nesnelere, tatmin edici estetik deneyim oluşturmaktadır. Bu nedenle nesnenin estetik deneyim yaratma potansiyelinin sorgulanmasında her iki yaklaşımın da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Kavramsal arka plan, birçok yazar tarafından çeşitli uygulamalar ile de desteklenmektedir. Bu uygulamalarda biçimsel ve anlamsal yaklaşımlardan birine ağırlık verilebildiği gibi, her iki yaklaşımdan ortak olarak da faydalanılabilmekte ve anlamlı sonuçlara ulaşılabilmektedir.

Çalışmada Ankara'da 'estetik değer' yaratmak iddiası ile ger-

çeleştirilen kent giriş kapılarından Esenboğa ve Konya kent giriş kapıları, fiziksel özellikleri, kapılara yüklenen anlam ve estetik yargı bağlamında sorgulanmakta; kapıların estetik refah sağlama potansiyelleri tartışmaya açılmaktadır. Çalışmanın sonuçları kapıların biçimsel özellikleri ve kullanıcıda oluşturduğu anlam açısından negatif değer taşıdığını, kullanıcıda negatif estetik yargı ürettiğini, dolayısı ile estetik refah sağlamadığını ortaya koymaktadır.

Yöntem

Çalışmanın amacı; nesnenin özellikleri ve nesneye yüklenen anlamın estetik yargıları nasıl etkilediğini Esenboğa ve Konya kent giriş kapıları örneğinde irdelemek, kent giriş kapılarının pozitif estetik deneyim yaratıp yaratmadığını, estetik refah sağlama potansiyelinin bulunup bulunmadığını tartışmaya açmaktır.

Ankara kent giriş kapılarının yapımı, 2007 yılında gündeme gelmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi (2007) tarafından yapılan yazılı açıklamalarda kent girişlerinin tarihsel ve sembolik değerlerini yitirdiği belirtilerek, girişlerinin tanımlanması amacıyla sembolik değeri de olan kent kapılarının gündeme getiril-

diği belirtilmiştir. Ankara'ya girişlerin yapıldığı yollar üzerinde, kent içerisinde konumlandırılan kent giriş kapılarının kent bütününde estetik değer yaratmak için yapıldığı savunulmuştur (ABB, 2007). Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı, kent giriş kapılarının gerçekleştirilme amacını Ankara Büyükşehir Belediyesi resmi internet sitesinde '...başkent in hafızalara kazınmış sembollerine yenilerini eklemek, başkente estetik değer katmak' olarak belirtmiştir. Kent giriş kapıları, Ankara metropoliten alan sınırı içerisinde beş farklı noktaya yapılmıştır. Bu kapılar Samsun, Esenboğa, Eskişehir, İstanbul ve Konya giriş kapısı olarak tanımlanmıştır. Samsun Giriş Kapısı, Mamak'tan Kayaş istikametinde Kayaş'a 2 km mesafede; Esenboğa Giriş Kapısı, Havaalanı yolu üzerinde Avrupa Birliği Parkı önünde; Eskişehir Giriş Kapısı, Eskişehir yolu üzeri Başkent Üniversitesi girişinde; İstanbul Giriş Kapısı, Gökusu Parkın Çevre yolu tarafında ve Konya Giriş Kapısı ise Konya istikametinde Oran Kavşağına gelmeden Cevizlidere önünde konumlandırılmıştır (Şekil 1).

Beş kent giriş kapısı (Şekil 2), Ankara metropoliten kent bütünü sınırı içinde konumlandırılmıştır.¹

Ankara metropoliten alan sınırları içerisinde gerçekleştirilen

Şekil 1. Kent giriş kapılarının konumları (Kaynak: Google Haritalar)

¹ Eşik, geçiş ve denetim noktası anlamında kullanılan 'kapı' kavramı, geçmişte kentlerde yerleşim alanlarının içi ve çeperi arasındaki farkın görece sabit bir gelişme sınırı ile belirlenmesi amacı ile kullanılmıştır. Özellikle koruma duvarları ile çevrili antik kentlerde kent kapısı, hem işlevsel hem de sembolik önem taşımıştır. Kent kapıları Avrupa ortaçağ kentlerinde gümrük kontrol noktaları ile buna bağlı büyük kent pazarlarının kurulduğu yerlerde konumlandırılmış ve lonca örgütlenmeleri için merkez işlevi görmüştür. Kent kapıları ile birlikte inşa edilen kuleler, kent girişleri için nirengi noktası olarak tanımlandığı gibi, seçkin ailelerin yerleştiği konaklama işlevine hizmet etmiştir. Kent kapıları savunma amaçlı kullanılmıştır. Birçok kent kapısı yapıldığı dönemlerde ve sonrasında sembolik önemini korumuş ve kentsel doku ile bütünleşmiştir. Günümüzde kent kapıları yeni kent formlarına uyumunu kaybetmiş; kent kapılarının fonksiyonlarından biri olan, kent sınırı belirleme, yeni kent formlarında gerçek dünya üzerinde değil, harita üzerinde belirlenmeye başlamıştır (Çalışkan, 2010:95-110).

Samsun Kent Giriş Kapısı

İstanbul Kent Giriş Kapısı

Eskişehir Kent Giriş Kapısı

Konya Kent Giriş Kapısı

Esenboğa Kent Giriş Kapısı

Şekil 2. Ankara Kent Giriş Kapıları (Kaynak: URL-1)

Konya Yolu Kent Giriş Kapısı

Esenboğa Yolu Kent Giriş Kapısı

Şekil 3. Esenboğa ve Konya Kent Giriş Kapıları (Kaynak: Kişisel Arşiv)

5 farklı kent giriş kapısının fiziksel özellikleri de birbirlerinden farklıdır. Örnek incelemesinin amacı, bu farklılıkların nesnenin fiziksel özelliklerini, nesneye yüklenen anlam ve estetik değer yargılarını nasıl etkilediğini karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır.

Örneklem seçilen kent giriş kapıları fiziksel çevrenin, duyguları nasıl etkilediğini anlamak için geliştirilen tekniklerden biri olan semantik diferansiyel ölçeği kullanılarak; biçimsel özellikleri (organizasyon), anlam ve değerlendirme alt başlıkları altında gruplanan birbirine zıt sıfat çiftleri üzerinden sorgulanmıştır (Tablo 1). Sıfatların belirlenmesinde literatürdeki kavramsal çerçeve ve benzer çalışmalar referans alınmıştır (Hershberger, 1988; Moshagena ve Thielsch, 2010; Nasar, 1983; Nasar ve Julian, 1985).

Tablo 1. Uygulamada Kullanılan Sıfat Çiftleri

ORGANİZASYON	ANLAM	DEĞERLENDİRME
Dengeli/Dengesiz	Mantıklı-Mantıksız	Güzel-Çirkin
Uyumlu -Uyumsuz	Tanımlı-Tanımsız	Çekici-İltici
Düzenli-Düzensiz	Yeni-Eski	Hoş-Tuhaf
Basit-Karmaşık	Özel-Sıradan	İyi-Kötü
Özgün-Yaygın	Derin-Yüzeysel	Keyifli-Keyifsiz
Hareketli-Monoton	Sembolik-Sembolik Değil	Kalıcı-Geçici

'Organizasyon', 'Anlam' ve 'Değerlendirme' kategorileri altında gruplanan sıfat çiftleri, 5 kademeli değerlendirme ölçeği kullanılarak, sorgulanmıştır.² Örneklem seçilen kent giriş kapıları en az 3 yıldır Ankara'da ikamet eden, söz konusu kent kapılarını görmüş, 20-55 yaş aralığındaki 50 kişi tarafından değerlendirilmiştir. Katılımcılardan 20'si planlama, tasarım ve mimarlık temel alanında doktora olan mimar ve şehir planacılarıdır; 30'u lisans düzeyinde şehir planlama ve mimarlık alanlarında eğitim alan öğrencilerden oluşmuştur. Katılımcılar basit tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Çalışmada katılımcılara Esenboğa Yolu ve Konya Yolu üzerinde yer alan 2 kent giriş kapısının proje ve uygulanmış hallerinin resimleri gösterilerek (Şekil 3), her biri için ayrı ayrı değerlendirme yapılmaları istenmiştir. Tüm katılımcıların 3 alt başlığa göre yaptıkları değerlendirmelerin sayısal değerleri ortalama alınarak her bir sıfat çifti için tek bir değere indirgenmiştir. Kapıların organizasyon ilkelerinin (biçimsel özelliklerinin) tespiti objektif olması ve uzmanlık gerektirmesi nedeni ile bu değerlendirmelerde yalnızca 20 kişilik uzman grubun yanıtları dikkate alınmıştır.

Bulgular

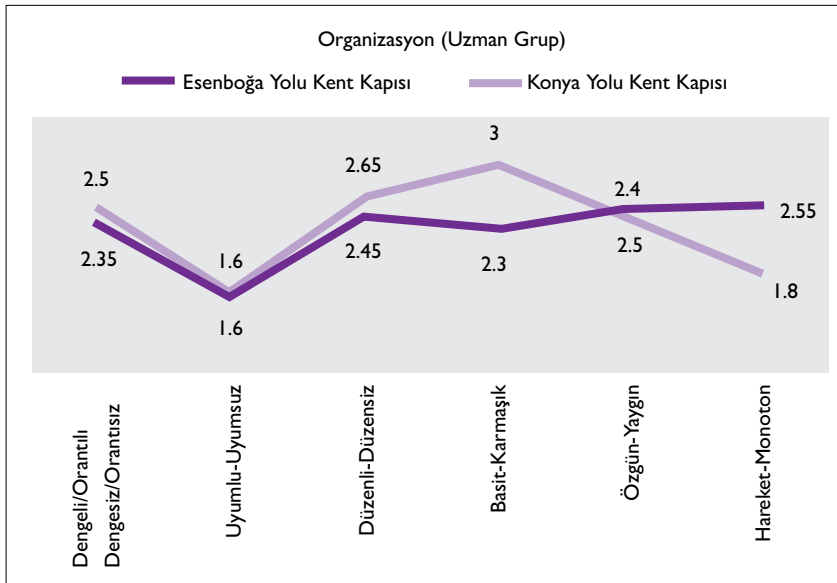
Örneklem seçilen kent giriş kapılarının organizasyon ilkelerine (biçimsel özelliklerine) ilişkin uzman değerlendirme sonuçları Şekil 4'te verilmiştir. Grafikte her iki kapının puanları ayrı gösterilmiştir.

Konya kent giriş kapısı biçimsel özellikleri açısından ortalama değerlerin çok altında değerler alarak negatif olarak değer-

lendirilmiştir. Uzmanlar biçimsel özellikleri açısından Konya kent giriş kapısını 2,5 değeri ile orantısız, 1,6 değeri ile çok uyumsuz, 2,65 değeri ile düzensiz, 3 değeri ile karmaşık, 2,5 değeri ile yaygın, 1,8 değeri ile çok monoton olarak değerlendirilmiştir. Esenboğa kent giriş kapısı ise biçimsel özellik açısından 2,35 değeri ile orantısız, 1,6 değeri ile çok uyumsuz, 2,45 değeri ile düzensiz, 2,3 değeri ile çok karmaşık, 2,4 değeri ile yaygın, 2,5 değeri ile monoton olarak değerlendirilmiştir. Esenboğa ve Konya kent giriş kapılarının biçimsel özelliklerinin değerlendirmeleri birbirleri ile karşılaştırıldığında, birçok ilke de benzerlik gösterdikleri; basitlik ve karmaşıklık, hareketlilik ve monotonluk ilkeleri açısından farklı değerlendirildikleri görülmüştür. Esenboğa kent giriş kapısı, Konya kent giriş kapısına göre daha basit ve monoton olarak değerlendirilmiştir. Fiziksel özellikleri açısından literatürde tartışılan denge, uyum, düzen, basitlik, özgünlük ve hareketlilik kavramlarına referans ile değerlendirilen kent giriş kapıları başarısız bulunmuştur.

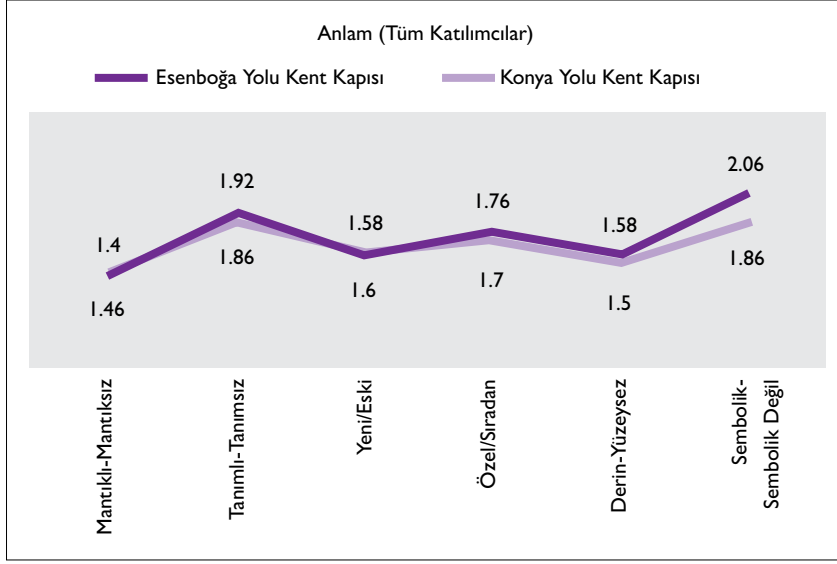
Örneklem seçilen kent giriş kapıları sahip oldukları biçimsel özelliklerinin yanı sıra kullanıcıların kapılara yüklediği anlama referans ile de sorgulanmıştır. Bu sorgulamanın yapılmasında tüm anket katılımcılarının görüşlerine yer verilmiştir. Şekil 5'te her iki kent giriş kapısı için 'Anlam' kategorisine giren sıfatlara tüm kullanıcılar tarafından verilen ortalama puanlar gösterilmiştir.

Örneklem seçilen kapılar biçimsel özellikleri açısından bazı değişiklikler göstermelerine karşın, kullanıcıların kapılara yükledikleri anlam açısından neredeyse aynı değerlendirilmiştir. Kullanıcıların anlam kategorisindeki sıfat çiftlerinden tümüne

Şekil 4. Uzman grubun 'Organizasyon' ilkelerine verdiği ortalama puanlar

¹ Örneğin 'Güzel-Çirkin' sıfat çifti ele alındığında 1 puan 'Çok çirkin', 2 puan 'Çirkin', 3 puan 'Kararsızım', 4 puan 'Güzel' ve 5 puan 'Çok güzel' yargılarını içermiştir.

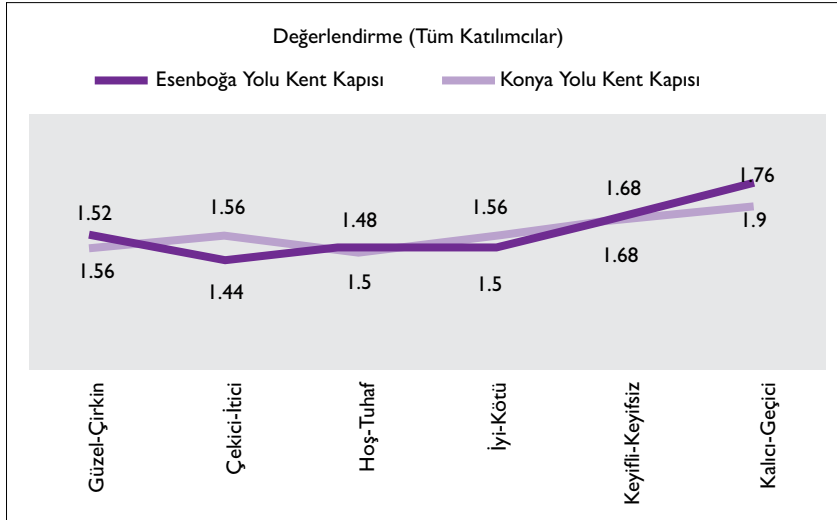
Şekil 5. Katılımcıların 'Anlam' İlkelerine Verdiği Ortalama Puanlar

negatif değer vermişlerdir. Sıfatlara verilen ortalama puanlar incelendiğinde her iki kapının onlara maruz kalan kullanıcılar için bir anlam oluşturmadığı görülmüştür. Kullanıcılar kapıları mantıksız, tanımsız, eski, sıradan, yüzeysel ve sembolik değeri olmayan sıfatları ile değerlendirmiştir. Kullanıcıların anlam kategorisindeki değerlendirmelerinin, organizasyon ilkeleri kategorisindeki değerlendirmelerden daha negatif olduğu görülmüştür.

Kent giriş kapılarının kullanıcıda oluşturduğu estetik yargı 'değerlendirme' kategorisindeki sıfat çiftleri ile sorgulanmıştır.

Şekil 6'da her iki kapı için tüm katılımcılar tarafından 'Değerlendirme' kategorisine giren sıfatlara verilen ortalama puanlar verilmiştir.

Her iki kapı için neredeyse tüm puanların 1 ile 2 arasında olduğu değerlendirmelerin genel olarak olumsuz yargı içerdiğini göstermiştir. Sıfatlara tek tek bakıldığında her iki kapının da kullanıcılar tarafından çirkin, itici, tuhaf, kötü, keyifsiz ve geçici olarak değerlendirilmiş olduğu dikkat çekmiştir. Estetik yargıların ortalama değerinin kullanıcıların kent kapılarına verdikleri anlam değerine yakın olduğu görülmüştür.³

Şekil 6. Katılımcıların 'Değerlendirme' İlkelerine verdiği ortalama puanlar

³ Esenboğa Kent Kapısı'nın Organizasyon ilkelerinin ortalama değeri 2,2 anlam ilkelerinin ortalama değeri 1,5 ve değerlendirme ilkelerinin ortalama değeri ise 1,7'dir. Konya Kent Kapısının Organizasyon ilkelerinin ortalama değeri 2,3 anlam ilkelerinin ortalama değeri 1,5 ve değerlendirme ilkelerinin ortalama değeri ise 1,6'dır.

Tartışma ve Sonuç

Kentsel yapı çevre içerisinde yer alan her bir öge bireyde olumlu ya da olumsuz estetik bir deneyim oluşturmaktadır. Pozitif estetik deneyimler bireye özel bir tür refah sağlamakta; bu refah da estetik refah olarak tanımlanmaktadır. Estetik değeri olan nesnelere bireye pozitif estetik deneyim yaşatmaktadır. Kimi kuramcılar estetik değeri nesnenin fiziksel özellikleri, kimi kuramcılar ise bireyin nesneye yüklediği anlama referans ile sorgulamaktadır. Gerçekte nesnenin estetik değerini nesne ve özne etkileşimi sonucu oluşan estetik yargılar belirlemektedir. Estetik yargılama sürecinde gerek nesnenin fiziksel özellikleri, gerekse bireyin nesneye yüklediği anlam belirleyici rol oynamaktadır.

Fiziksel açıdan değerlendirildiğinde nesneyi oluşturan elementlerin bir araya geliş kurgusu ile nesnenin taşıdığı denge, uyum, düzen, sadelik, hareketlilik, özgünlük gibi özellikler; nesnenin estetik değerini etkilemektedir. Estetik değeri nesnenin fiziksel özellikleri üzerinden değerlendirdiğimizde, örneklem seçilen kent giriş kapılarının birçok sorunu bünyesinde barındırdığı görülmektedir. Fiziksel açıdan Konya kent giriş kapısı, Denge, uyum, düzen, sadelik, hareketlilik ve özgünlük niteliklerine referans ile sorgulanan kapılar; bu niteliklerin tümü açısından kullanıcılar tarafından negatif değerlendirilmektedir. Esenboğa giriş kapısına nazaran daha olumlu olarak değerlendirilmekte; Konya kent giriş kapısının basitlik ve karmaşıklık konusunda katılımcıların kararsız oldukları görülmektedir. Söz konusu nitelikler içerisinde uyum açısından her iki kapının da en negatif değeri aldığı görülmektedir. Uyum, literatürde görsel tutarlılık ve düzen duygusu olarak ifade edilmektedir. Yapılan değerlendirme sonucunda örneklem seçilen kent giriş kapılarının bütünde görsel bir tutarlılık oluşturmadığı, bunun da kapıların estetik değerini olumsuz etkilediği görülmektedir.

Tasarlanı anlamak için kilit kavram olan 'anlam' nesnenin estetik değerinin belirlenmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Nesnenin estetik anlamı nesnenin bireye verdiği haz ile ölçülmektedir. Bireyin nesneye yüklediği anlam olumlu ise nesne için verilen karar da olumlu olmaktadır. Kullanıcıların örneklem seçilen kent giriş kapılarını tanımlamada ağırlıklı olarak "mantıksız, tanımsız, eski, sıradan, yüzeysel, simgesel açıdan değersiz" sıfatlarını tercih etmeleri, kent giriş kapılarının kullanıcılarda negatif anlam ürettiğini ortaya koymaktadır. Nesnenin simgesel değeri, estetik beğenide önemli rol oynamakta; pozitif sembolik çağrışımlar, bireyde pozitif estetik değerlendirmelere neden olmaktadır. Kullanıcılar, örneklem seçilen kent giriş kapılarının simgesel değerinin bulunmadığını ve kapıların kalıcı olmadıklarını belirtmektedir. Kullanıcıların yapmış oldukları bu değerlendirmelerin kapıların estetik değerlendirme sonuçlarına da yansıdığı görülmektedir.

Fiziksel özellikleri ve içerdikleri anlam bakımından ağırlıklı ola-

rak negatif değerlendirilen kent giriş kapıları, kullanıcıların estetik yargılarına göre de negatif yönde değerlendirilmişlerdir. Bu durum, kullanıcıların örneklem seçilen kent giriş kapılarını "çirkin, itici, tuhaf, kötü, keyifsiz ve geçici" sıfatları ile değerlendirmiş olmaları sonucu tespit edilebilmektedir. Kent giriş kapılarının estetik yargı değerlendirme sonuçlarının anlama ilişkin değerlendirme sonuçları ile paralellik göstermesi; bu örnekte estetik yargının oluşumunda anlamın daha belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmadan elde edilen veriler, kentte estetik değer katmak ve sembol yaratmak gibi iddialar ile gerçekleştirilen kent giriş kapılarının gerek fiziksel nitelikleri gerekse kullanıcıların kapılara yükledikleri anlam açısından olumsuz değer taşıdığını, rahatsız edici bir estetik deneyim oluşturduğunu, dolayısı ile estetik refah sağlama potansiyellerinin bulunmadığını göstermektedir.

Moughtin (1999), kentlere imge kazandırmak, kentleri daha hatırlanabilir kılmak ve kamusal alan olarak yapılandırmak amacıyla kentlerin süslenebildiklerini belirtmektedir. Ancak bunu yaparken kamusal mekânda estetik deneyimin nesnesi olan her bir ögenin hem fiziksel özelliklerinin, hem de içeriğinin estetik değer oluşturması gerekmektedir. Çünkü sadece estetik değeri olan nesnelere bireyde haz ve tatmin edici estetik deneyimler oluşturabilmekte; bu da kentsel yaşam kalitesinin artmasına katkı koymaktadır. Toplum tarafından estetik olarak anlamlı görünen bu nesnelere, toplumsal belleğin oluşumuna da destek vermektedir.

KAYNAKLAR

- Abercombie, S. (1986). *Architecture as Art*, Harper and Row, Publishers, New York.
- Arnheim, R. (1974). *Art and Visual Perception: A Psychology of the Creative*, Eye University of California Press, Berkeley.
- Beardsley, M. C. (1970). "The Aesthetic Point of View" *Metaphilosophy* (1)1: 39–58.
- Beardsley, M. C. (1982). *The Aesthetic Point of View*, Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Berlyne, D.E. (1970). Novelty, Complexity, and Hedonic Value. *Percept Psychophys.* 8, 279–286.
- Berlyne, D.E. (1971). *Aesthetics and Psychobiology*, East Norwalk, CT: Appleton-Century-Crofts.
- Berlyne, D.E. (1974). *Studies in the New Experimental Aesthetics*, New York, John Wiley and Sons.
- Blau, J. (1980). 'A Framework of Meaning in Architecture', *Sign-Symbols and Architecture*, 333-366.
- Birkhoff, G.D. (1933). *Aesthetic Measure* Harvard University Press, Cambridge.
- Cuthbert, A.R. (2006). *The Form of Cities, Political Economy and Urban Design* Oxford, UK: Blackwell Publishing.
- Çalışkan, O. (2010). Urban Gateway: Just a Symbol, or More?, *Urban Design*, 15(1): 91-122.
- Eaton, M.M. (1995). The Social Construction Of Aesthetic Response, *British Journal of Aesthetics*, 35(2): 95-107.
- Ergün M. (2006). *Estetik. Sanat Felsefesi*, 1-14, (<http://www.egitim.aku.edu.tr/sanاتفelsefesi.pdf>)
- Eysenck, H. (1941). The Empirical Determination of An Aesthetic Formula. *Psychological Review* 48, 83–92.
- Gombrich, E.H., (1995). *The Story of Art* Phaidon, London.
- Hancock, P. (2005). Uncovering the Semiotic in Organizational Aesthetics, *Organization* 12 (1): 29-50.
- Hershberger, R. G. (1988). *A Study of Meaning and Architecture*, in *Environmental Aesthetics: Theory, Research, and Applications*, (Ed. Jack L. Nasar) Cambridge: Cambridge University Press, 175-94.
- Hekkert, P., Van Wieringen, P.C., (1990). Complexity and Prototypicality as Determinants of The Appraisal of Cubist Paintings, *British Journal of Psychology* 81, 483–495.
- Hekkert, P., Snelders, D., Van Wieringen, P.C. (2003). Most Advanced, Yet Acceptable: Typicality and Novelty as Joint Predictors of Aesthetic Preference in Industrial Design, *British Journal of Psychology* 94, 111–124.
- İnam, A. (1992). Yaşanacak Bir Mekan Tasarlamak, *Ankara Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 14, 177-188.
- Mattila, H. (2002). Aesthetic Justice and Urban Planning: Who Thought to Have the Right to Design Cities?, *GeoJournal*, 58, 131–138.
- Moshagena M., Thielsch, M. (2010). Facets of Visual Aesthetics, *International Journal of Human-Computer Studies*, Volume 68, Issue 10, 689–709.
- Moughtin, C., Oc, T., Tiesdell, S. (1999). *Urban Design: Ornament and Decoration*, Oxford, Architectural Press, Second Edition.
- Nasar, J. L. (1983). Adult Viewers' Preferences in Residential Scenes A Study of the Relationship of Environmental Attributes to Preference. *Environment and Behavior*, 15(5): 589-614.
- Nasar, J.L. (1994). Urban Design Aesthetics: The Evaluative Qualities of Building Exteriors, *Environment and Behaviour*. 26(3): 377-401.
- Nasar, J. L., Julian, D. (1985). Effects of labelled meaning on the affective quality of housing scenes, *Journal of Environmental Psychology*, 5(4): 335-344.
- Richardson, M. (1980). Culture and The Urban Stage, *Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research*, 4: 209-241.
- Sadalla, E. K., Sheets, V. L. (1993). Symbolism in Building Materials Self-Presentational and Cognitive Components, *Environment and Behavior*, 25(2): 155-180.
- Solso, R.L. (2003). *The Psychology of Art and The Evolution of the Con-*

scious Brain, MIT Press, Cambridge.

- Tekel, A. (2015). Tekel, A. (2015), *Estetik Yargı ve Estetik Yargıyı Etkileyen Faktörler*, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 16 :149-157.
- Wittgenstein, L. (1958). *Philosophical Investigations*. Basil Blackwell Ltd, Oxford.

İNTERNET KAYNAKLARI

- URL -1: <http://www.ankara.bel.tr/haberler/giris-kapilari-ankaranin-sembolu-olacak/#.VYAV9fntLM>, Son Erişim Tarihi: 24.06.2015
- URL -2: <http://www.arkitera.com/haber/19823/ankara-kent-kapilari-ile-iligili-basin-duyurusu>, Son Erişim Tarihi: 24.06.2015
- URL -3: http://www.arkitera.com/gorus/470/ankara-kent-kapilari-neyin-zaferi_, Son Erişim Tarihi: 24.06.2015